

Fakticita a „fakta“

Slovo „factum“ je odvozeno od slovesa „facere“, tj. dělati, činiti, a tak vlastně původně znamená to, co bylo učiněno, uděláno, uskutečněno, vytvořeno, dnes bychom řekli vykonstruováno. To však už dávno vymizelo z paměti většiny lidí; jako „faktum“ nebo „faktická skutečnost“ je označováno něco „empiricky daného“ nebo „objektivně daného“, „objektivně existujícího stavu“ apod., přičemž samo chápání „empirie“ nebo „objektivnosti“ (a ovšem i „existence“) by bylo zase třeba odlišit od toho, co ta slova znamenala původně. Jako důležitou složku „fakticity“ lidé chápou dnes nezávislost „faktického“ na subjektu, tedy na lidském přístupu. Rádl v protikladu k tomuto způsobu myšlení (vlastně proti tzv. pozitivismu) zdůrazňoval rozdíl mezi tím, co „jest“, a tím, co „má být“; ve svých Dějinách filosofie I. nadepsal na stránce 13 nahoře heslo „beznadějná a slibná fakta“. Použijme tohoto rozlišení a položme si (a nejen asobě, ale i příslušným vědcům) čas od času otázku, jakého druhu jsou nějaká nově zjištěná „fakta“, o nichž se mluví v té či oné vědecké disciplíně. Ihned zjistíme, že na jedné straně je taková otázka odmítnuta, zatímco na druhé straně se vždy uvažuje o možném významu pro něco dalšího i tam, kde na první pohled se něco zdá být nepoužitelné.

(Písek, 141101-1.)